

Derbüzzerrâdîn'de vefat etti ve orada defnedildi.

Saymerî'nin yaşadığı dönem, Hanefî mezhebinin ağırlık merkezinin Irak'tan Mâverâünnehir bölgesine kaydığı zamana rastlar. Bu sebeple Kudûrî istisna edilirse sonraki Hanefîler üzerinde o dönemin Mâverâünnehir Hanefîleri daha etkili olmuştur. Onun *Aḥbâru Ebî Ḥanîfe ve aşḥâbih* adlı eseri erken devir Hanefî tarihi açısından önemli bir kaynak durumundadır. Usule dair eseri, hem fıkıhla ilgili temel yaklaşımlarının hem de Irak ve Mâverâünnehir Hanefîleri arasındaki farklı bakış açılarının öğrenilmesine yardımcı olmaktadır. Iraklı Hanefîler'in ileri gelenlerinin benimsediği Mu'tezilî hüküm ve maslahat anlayışı Saymerî'nin usulünde de görülmektedir. Mükelleflerin fiilleri hakkında aklın bedîhî değer hükümlerinin bulunduğunu kabul eden Mu'tezile'nin kurduğu akıl-şeriat uygunluğu esasına dayalı nazarî sistemden kaynaklanan görüş ve ifadeler Saymerî'de de bulunmaktadır. Onun eserinde birkaç yerde tekrarladığı, "Kulların şer'î hükümlerle mükellef tutulması kendisindeki maslahat sebebiyle hasen olur" ve, "Teklif olunan hüküm kendisinde mükellefin maslahatı bulunduğu için hak olur" (*Kitâb Masâil al-Hilâf*, s. 168, 248, 253, 309, 325) şeklindeki ifadeleri Mu'tezile'nin maslahat anlayışını yansıtmaktadır. Bir başka yerde aklî tahrîmden (el-hazrî'l-aklî) bahsetmesi ve bu hükmün sem'î bir delille değişebileceğini söylemesi (a.g.e., s. 10), hazr ve ibâha bahsinde Basra Mu'tezilesi gibi ibâha görüşünü benimsemesi, aklın bir mâni bulunmadıkça ibâha hükmünün gerektirdiğini, zulüm ve yalanın kulu-huna delâlet ettiğini belirtmesi (a.g.e., s. 336-339) Mu'tezilî hüküm anlayışının etkisini ortaya koyan görüşleridir. Saymerî eserinde meseleleri delillendirmede söz konusu aklî hüküm ve maslahat çerçevesini kullanmaktadır. 417 (1026) yılında Mu'tezile mezhebinden döndürüldüğüne dair rivayet ve kendisinden altı ay kadar önce vefat eden Mu'tezile kelâmcısı Ebû'l-Hüseyin el-Basrî'nin cenaze namazını kıldırması da onun bu mezhebe temayülünün göstermektedir.

Eserleri. 1. *Şerḥu Muḥtaşari't-Taḥâvî*. Eserin günümüze ulaşmış olduğu bilinmemekte, İbn Kutluboğa birkaç cilt olduğunu belirtmektedir. 2. *Kitâbü Mesâ'il-lî'l-hilâf fî uşûlî'l-fıkh*. Cessâs'ın *Fuṣûlû* ile birlikte erken dönem Irak Hanefîleri'nden günümüze ulaşan iki usul kitabından

biridir. İşlenen konular, terimler, benim-senen görüşler ve delillendirme açısından bu eserle Cessâs'ın eseri arasında sıkı bir bağlantı vardır. Saymerî, hilâf üslûbu içerisinde 133 usul meselesini ele aldığı eserinde genellikle Kerhî ve Cessâs çizgisine bağlı kalmıştır. Söz konusu iki âlimin kendi aralarında veya başka Hanefîler'le ihtilâflı oldukları konularda ikisinden birinin görüşünü benimsemiştir. Ancak eserde fıkıh usulünün deliller, lafızlar, kıyas, ictihad gibi bütün temel konuları kapsamlı biçimde ele alınmamakta, yalnız her konu-yla ilgili önemli meseleler işlenmektedir. En çok kıyasla ilgili meseleler üzerinde durulmuştur. Eser Râşid b. Ali el-Hây tarafından yüksek lisans tezi olarak (1405 [1985], *Câmiatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye*, Riyad) ve Abdülvâhid Cehdânî tarafından doktora tezi olarak tahkik edilmiştir (Cehdânî'nin doktora tezinin ikinci kısmını oluşturmaktadır; bk. *Kitâb Masâil al-Hilâf*, bk. bibl.). 3. *Aḥbâru Ebî Ḥanîfe ve aşḥâbih*. Günümüze ulaşan ilk Hanefî tabakat kitabı olup 404 (1014) yılında tamamlanmıştır. Erken dönem Irak çevresi Hanefî fakihleri hakkında çok önemli bir kaynak olan ve daha sonraki birçok tabakat kitabı için referans teşkil eden eser IV. (X.) yüzyıl sonuna kadar yaşayan Hanefîler'i ele almaktadır (Haydarâbâd 1965, 1974; Beyrut 1976).

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin b. Ali es-Saymerî, *Aḥbâru Ebî Ḥanîfe ve aşḥâbih*, Beyrut 1976, s. 167, 168; a.mlf., *Kitâb Masâil al-Hilâf fî Uşûl al-Fıkh: Les problèmes de divergences en méthodologie juridique de Husayn b. 'Alî al-Saymarî* (nşr. Abdelouahad Jahdani, doktora tezi, 1991), Université de Provence-Aix-Marseille; Cessâs, *el-Fuṣûl fî'l-uşûl* (nşr. Uceyl Câsim en-Neşemî), İstanbul 1414/1994; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 78-79; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XIV, 264-267; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), XV, 176, 293, 300; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, XVII, 615-616; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muḍıyye*, II, 116-118; İbn Kutluboğa, *Tâcû't-terâcim fî men şannefe mine'l-Hanefiyye* (nşr. İbrâhîm Sâlih), Beyrut 1412/1992, s. 93-94; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye* (nşr. Ahmed ez-Za'bî), Beyrut 1418/1998, s. 115; G. Makdisi, *Ibn 'Aqil et la résurgence de l'Islam traditionaliste au XIe siècle (Ve siècle de l'hégire)*, Damas 1963, s. 166-168; Sezgin, *GAŞ*, s. 411; Tuncay Başoğlu, *Hicrî Beşinci Asır Fıkıh Üslûlî Eserlerinde İlet Tartışmaları* (doktora tezi, 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 15, 17, 149, 178, 183, 186; a.mlf., "Saymerî'nin Üslûlî ve Üslûl Görüşleri Hakkında Bazı Tesbitler", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 2, Konya 2003, s. 273-274; Nurit Tsafir, "Semi Hanafis and Hanafi Biographical Sources", *St.I*, LXXXIV (1996), s. 74-75.

TUNCAY BAŞOĞLU

SAYRAFÎ

(الصيرفي)

Ebû'l-Hasen Ali b. Bündâr es-Sayrafi
(ö. 359/969-70)

Horasanlı zâhid ve sûfî.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda nisbesi "Sûfî" şeklinde kayıtlıdır. Muahhar kaynaklardan *Baḥrû'l-velâye*'de adı yanlış olarak Ali b. Hüseyin el-Pendârî şeklinde yazılmıştır (Süleyman Şeyhî, s. 139). Muhtemelen âlim sûfilerden Bündâr b. Hüseyin eş-Şîrâzî'nin oğludur. Sayrafi, Horasan bölgesindeki şehirleri, Irak, Suriye ve Mısır'ı dolaşarak sûfilerinin sohbetlerine katıldı. Nişâbur'da Ebû Osman el-Hîrî ve Mahfûz b. Mahmûd'un, Semerkant'ta Muhammed b. Fazl el-Belhî'nin, Belh'te Muhammed b. Hâmid'in, Cûzcân'da Ebû Ali el-Cûzcânî'nin, Rey'de Yûsuf b. Hüseyin er-Râzî'nin, Bağdat'ta Cüneyd-i Bağdâdî, Ruveym b. Ahmed, Semnûn b. Hamza, İbn Atâ ve Ebû Muhammed el-Cerîrî'nin, Şam'da Tâhir el-Makdisî, İbnü'l-Cellâ ve Ebû Amr ed-Dimaşkî'nin, Mısır'da Ebû Bekir el-Mısrî, Ebû Bekir ez-Zekkâk ve Rûzbârî'nin sohbetlerinde onlardan istifade etti. Sayrafi, sırf Cüneyd-i Bağdâdî'nin sohbetlerine katıldığı için buna imkân bulamayan İbn Haffî'in kendisine saygı gösterdiğini belirtmektedir (Sülemî, s. 501-504).

Hücvîrî'nin "pîrlerin piri" diye andığı Sayrafi'nin (*Keşfü'l-mahcûb*, s. 95) bazı sözleri oğlu Muhammed tarafından rivayet edilmiştir. Tasavvufu "her şeyi Hak'tan ve Hak'a ait olarak görmek, zâhir ve bâtında halkı görmemek" şeklinde tanımlayan Sayrafi dünyada sıkıntısız hayatın mümkün olmadığını, hevâ ile Hak'a ulaşamayacağını, dünya ve âhiretten vazgeçmeden Hak'ın bulunamayacağını vurgulamış, halkla fazla haşır neşir olmanın zararlarına işaret etmiştir. Öte yandan oğluna, "Evlâdım! Sakın insanlarla ihtilâfa düşme, Allah'ın kul olarak kabul ettiği bir kimseyi kardeş olarak kabul etmekten çekinme" dediği rivayet edilir. Tevazua büyük önem veren Sayrafi ilk defa gördüğü bir üstadın hemen elini öper ve ardından yürümeyi tercih ederdi. Namaz kılarken üzerinde bulunan elbiseyi halk ile görüşeceği zaman daha iyisiyle değiştirmekten hoşlanmaz, "Allah'ın huzuruna çıkmanın edebi budur" derdi. Sayrafi ayrıca hadis riva-yetinde bulunmuş ve güvenilir bir râvi kabul edilmiştir. Hadis aldığı kimseler arasında hadis hâfızı İbn Cevsâ da vardır. Süle-

mî, Sayrafi'nin Dâvûd b. Süleyman b. Huzeyme'den aldığı bir hadisi eserinde kaydetmiştir (*Tabakât*, s. 501-502).

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Tabakât*, s. 501-504; Kuşeyrî, *er-Risâle*, I, 175; II, 446; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Ulu-dağ), s. 95; Câmî, *Nefehât*, s. 115-116; Şa'rânî, *eş-Tabakât*, I, 107; Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-velâye: 1001 Sûft* (haz. Sezai Küçük – Semih Ceyhan), İstanbul 2007, s. 139; Süleyman Ateş, "Cüneyd-i Bağdâdî", *DİA*, VIII, 119.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

Sayyâdî

SAYVAN

(bk. ÇADIR).

SAYYÂDÎ

(الصيادي)

Ebü'l-Hüdâ Muhammed b. Hasen Vâdî
b. Ali es-Sayyâdî er-Rifâî
(1850-1909)

Rifâî şeyhi.

Hama ile Halep arasındaki Maarretün-nu'mân kasabasının Hânşeyhûn köyünde doğdu. Ebü'l-Hüdâ künyesiyle tanınır. Aslen Rifâî-Sayyâdî şeyhi olmakla birlikte bazı eserlerinde Hâlidî nisbesini de kullandığı görülmektedir. Ancak Hâlidîye tarikatıyla münasebeti konusunda bilgi bulunmamaktadır. Küçük yaşta tahsil için Maarretünnu'mân'a gönderildi. Aynı yıllarda babası Hasan Vâdî, Rifâî tarikatına intisap etti. Halepli Rifâî şeyhi Hayrullah Efendi ve Bağdatlı Rifâî şeyhi Muhammed Mehdî er-Ruvvâs ile irtibat kurdu. Ebü'l-Hüdâ, babasının Rifâî tarikatının Hânşeyhûn'daki halifesi olduğunu ve bir zâviyesinin bulunduğunu zikreder.

1860'larda Halep müftüsü ve Rifâî şeyhi Bahâeddin er-Ruvvâs'a intisap ederek hilâfet alan Ebü'l-Hüdâ aynı yıllarda, türbesi Hânşeyhûn yakınlarında bulunan ve Rifâîye tarikatının Sayyâdiye kolunun piri olan Ahmed es-Sayyâd'ın (ö. 670/1271) soyundan geldiğini belirterek Sayyâdî nisbesini kullanmaya başladı. 1867'de Hânşeyhûn'da Rifâîler ile Kâdirîler arasında çıkan anlaşmazlığı çözümlmek için Dimaşk'a giderek kendisinin de bir Rifâî olduğu belirtilen Dimaşk müftüsü Maarretünnu'mân-ı Emîn Cündî'den yardım talep etti. Bu ziyaretin ardından Ahmed es-Sayyad Türbesi türbedarlığını ve Hânşeyhûn'un yönetimini üstlendi. 1870 civarında İstanbul'a gitti. Muhtemelen bu sırada, Mecelle Cemiyeti üyesi olan Emîn Cündî'nin deste-

ğiyle Halep yakınında nüfusunun çoğunluğunu Nusayrîler'in oluşturduğu küçük bir kasaba olan Cistrüşşugûr nakîbüleşraflığı görevine getirildi. 1874'te Halep nakîbüleşraflığına tayin edildi.

Mayıs 1876'da Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilişinden sonra Halep nakîbüleşraflığı görevinden alınan Sayyâdî 31 Ağustos'ta II. Abdülhamid'in tahta çıkması üzerine eski görevine iade edildi ve Haremeyn pâyesi verildi. Aynı yılın sonlarında Halep müftüsü Muhammed Kudsi'nin torunu ve arkadaşı Abdülkâdir Kudsi ile beraber İstanbul'a gitti ve saraya kabul edildi. Ardından Meclis-i Meşâyih reisliğine tayin edildi, ancak daha göreve başlamadan Haziran 1878'de beklenmedik bir kararla Halep'e geri gönderildi. Padişahın bu kararında, Kânûn-ı Esâsî'nin askıya alınmasından sonra *Dâ'i'r-Reşâd* adlı eserinde Meclis-i Meb'ûsan'ı savunduğu hususunda yapılan şikâyetlerin etkili olduğu belirtilir.

Sayyâdî 1878'in son aylarında tekrar İstanbul'a döndü. Sultanın onun İstanbul'a dönüşüne izin vermesinde mâbeyinci Hacı Ali ve Osman beylerin tesirinin bulunduğu rivayet edilir. Bu tarihten itibaren Sayyâdî'ye çok ilgi gösterildi. Resmî bir görevi olmadığı halde önce İstanbul, ardından 1879'da Anadolu kazaskerliği pâyesi verildi. Daha sonra ilmiye rütbelerinin en yüksek mertebesi olan Rumeli Kazaskerliği pâyesini ısrarla talep etti ve nihayet 1885'te bu talebi yerine getirildi. Devlet tarafından kendisine tahsis edilen maaş 1882'de 1200 kuruştan 4500 kuruşa yükseltildi. 1878'de üçüncü rütbe Mecidî, 1882'de birinci rütbe Mecidî, 1892'de Altın Liyakat madalyası ve 1893'te Murassa' Mecidî nişanı ile taltif edildi. Devlet desteği Sayyâdî ile sınırlı kalmadı; oğlu Hasan Hâlid Şûrâ-yı Devlet üyesi, kardeşlerinden Abdürrezzak Efendi Meclis-i Mâliye üyesi, Nûreddin Efendi Meclis-i Maârif üyesi yapıldı ve kendilerine çeşitli pâyeler verildi. Ay-

rica yeğeni ve kız kardeşi gibi diğer bazı aile fertlerine maaş bağlandı. Onun girişimleriyle Sayyâdî sülâlesinin yanı sıra Suriye ve Halep bölgesinde Rifâî tarikatının önde gelen ailelerinden Keyyâlî, Harîrî ve Cündîler'in mensupları da askerlikten muaf tutuldu.

Sayyâdî 1878'de İstanbul'a geldiğinde Beşiktaş Abbas Ağa mahallesinde bir eve yerleştirilmişti. Zamanla buranın yetersizliğinden ve sağlığına iyi gelmediğinden şikâyeti üzerine 1889'da padişah tarafından Serencebey Yokuşu'nda bir konak satın alınarak tefriş edildi, tekke ve ikametgâh olarak kendisine verildi. II. Meşrutiyet'in ilânından kısa bir süre önce Büyük Ada'ya taşındı. II. Abdülhamid'e yakınlığı sebebiyle yoğun eleştirilere mâruz kalan, bir tarikat şeyhi olmaktan ziyade büyücü, falcı, yılançı gibi sıfatlarla anılan ve hakkında zındık olduğuna dair bir risâle kaleme alınan Sayyâdî, Meşrutiyet'in ilânının ardından bir ara Bekir Ağa Bölüğü'ne getirilerek sorgulandı. Bu sırada Anadolu veya Rumeli'ye sürgün edilmesi gündeme geldi. 28 Mart 1909'da Büyük Ada'da göz hapsinde iken vefat etti, vasiyeti gereği Beşiktaş'taki dergâhının hazîresine defnedildi. Serencebey Yokuşu'ndaki emlâki Dârüşşafaka'ya devredildi. 1937'de naaşı Halep'te yaptırdığı cami, konak ve zâviyeden oluşan külliye'nin hazîresine, babası Hasan Vâdî ve kardeşi Abdürrezzak'ın mezarlarının yanına nakledildi.

1878'den II. Abdülhamid döneminin sonuna kadar İstanbul'da kalması, dergâhının saraya yakın bir yerde bulunması ve saraydan sürekli iltifat görmesi Sayyâdî'nin dönemin politikalarında etkili olduğu izlenimine yol açmıştır. Gerçekte devlet yönetimi ve politikaları üzerinde ne kadar etkili olduğu bilinmemektedir. Ancak bazı Arap topraklarından İstanbul'a gelen misafirlerin ağırlanması işinin zaman zaman ona havale edildiği, özellikle II. Abdülhamid'in hilâfet politikasında ve bazı Arap vilâyetlerinde Osmanlı Devleti'nin güç ve otoritesinin artırılmasına yönelik faaliyetlerde buralarda yaygın olan Rifâî tarikatının bir şeyhi olarak nüfuzundan yararlanılmaya çalışıldığı belirtilmektedir. Öte yandan Sayyâdî ile Mâbeyin ikinci kâtibi Suriyeli İzzet Paşa ve diğer bazı üst düzey devlet erkânı arasındaki siyasî çekişmelerin ve kıskançlıkların zaman zaman sultanı sıkıntıya soktuğu söylenebilir. İstanbul'daki bütün tarikat çevrelerini yakından tanıyan Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ*'sında Sayyâdî'ye yer vermemesi dikkat çekicidir.